

Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Meliha Tuzgöl Dost¹

Özet

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerini cinsiyet, algılanan akademik başarı, algılanan ekonomik durum, algılanan anne-baba tutumu, gelecekte beklenen, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre incelemektir. Araştırmanın örneklemini, 2005-2006 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerine devam etmekte olan 403 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaşam doyumu düzeyini belirlemek amacıyla Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ve Köker (1985) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Yaşam Doyumu Ölçeği; yalnızlık düzeylerini belirlemek amacıyla Russel, Peplav ve Ferguson (1978) tarafından geliştirilen ve Yaparel (1984) tarafından Türkçe'ye uyarlanan UCLA Yalnızlık Ölçeği ve bağımsız değişkenlerle ilgili bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri cinsiyet, algılanan akademik başarı, algılanan ekonomik durum, gelecekte beklenen, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre farklılaşmaktadır. Bulgular doğrultusunda sonuçlar tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Yaşam doyumu, iyi oluş, mutluluk, üniversite öğrencileri.

Examining Life Satisfaction Levels of University Students in Terms of Some Variables

Abstract

The purpose of this study was to examine the relationship of life satisfaction to gender, perceived academic achievement, perceived economic status, perceived parental attitudes, expectation for the future, religious belief and loneliness among university students. The sample of the study consisted of 403 university students of Hacettepe University during the fall semester of 2005-2006. The data were obtained through the administration of Satisfaction With Life Scale (SWLS) developed by Diener, Emmons, Larsen and Griffin (1985) and adapted in Turkish by Köker (1985); UCLA Loneliness Scale developed by Russel, Peplav and Ferguson (1978) and adapted in Turkish by Yaparel (1984) and Personal Information Form developed by the researcher. Results show that there were significant differences in the life satisfaction levels of the students according to their gender, perceived academic achievement, perceived economic status, expectation for the future, religious belief and loneliness. The results were discussed and recommendations for future research were offered.

Keywords: Life satisfaction, well-being, happiness, university students.

¹ Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, e-posta: mtuzgol@hacettepe.edu.tr, Faks: (0312) 299 20 27

Giriş

İnsanın mutluluğu ve mutluluğunu sağlayan koşulların ne olduğu çok eski zamanlardan beri dikkati çeken bir konu olmuştur. Son zamanlarda insanın mutluluğu konusu, psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş, yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve olumlu duygulanım gibi kavramlar çerçevesinde incelenmektedir. Öğrencilerin mutluluğu ise özellikle yurt dışında sıklıkla çalışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Örn. Cha, 2003; Chow, 2005; Moller, 1996; Paolini, Yanez ve Kelly, 2006; Vitale 2001). Üniversite öğrencilerinin ruhsal iyi oluşları toplum için ayrı bir önem taşımaktadır. Moller'e (1996) göre, bir ulusun gelecekteki refahı, öğrencilerin iyi oluşlarına bağlıdır. Özellikle liderlik kişilik özelliğini taşıyan öğrencilerin durumuna gösterilen ilgi, ülke geleceği için bir yatırım niteliğindedir.

Yaşam doyumu, insanın mutluluğu ile ilgili kavramlardan öznel iyi oluşun bilişsel yönünü temsil etmektedir. Öznel iyi oluş, kişinin yaşamını bilişsel ve duygusal olarak değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu değerlendirme, olaylara verilen duygusal tepkileri ve doyumun bilişsel değerlendirmesini içermektedir (Diener, 1984). İnsanlar, birçok hoş ve çok az hoş olmayan duygular hissettiklerinde, ilgi çekici aktivitelerde bulduklarında, birçok sevinç ve çok az acı yaşadıklarında ve yaşamlarından memnun olduklarında yüksek bir öznel iyi oluş yaşamaktadırlar. İyi bir hayat ve ruh sağlığıyla ilgili başka özellikler de bulunmaktadır ancak öznel iyi oluş alanı, kişinin yaşamına ilişkin kendi değerlendirmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır (Diener, 2000). Yaşam doyumu ise kişinin kendi seçtiği kriterlere göre yaşamının niteliği hakkındaki genel değerlendirmesi olarak ele alınmaktadır. Diener ve Lucas'a (1999) göre, yaşam doyumu halihazır yaşamdan doyum, yaşamı değiştirme isteği, geçmişten doyum, gelecekte doyum ve kişinin yakınlarının o kişinin yaşamı hakkındaki görüşlerini kapsamaktadır. Doyum alanları ise iş, aile, serbest zaman, sağlık, para, benlik ve kişinin yakın çevresi olabilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin ve ergenlerin yaşam doyumu ve iyi oluşları ile ilgili yurt dışında pek çok araştırma yapılmaktadır. Örneğin, Young ve Miller (1995), ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumu, özellikle içsel destek ve yakınlığın, yaşam doyumu ile olumlu olarak ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bir diğer çalışmada Moller (1996), Güney Afrikalı üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, yaşam doyumunun gelir düzeyi ve etnik özellikler ile anlamlı ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur. Ergenlerle yapılan bir çalışmada Shek (1999), genel ana-baba tutumu ve belirli ana-baba davranışlarının yaşam doyumu ile ilişkili olduğunu saptamıştır. Bu çalışmada ebeveyn özelliklerinin, ergenlerin psikolojik iyi oluşlarını hem aynı zamanda hem de boylamsal olarak yordadığı görülmüştür. Fabricatore, Handal ve Fenzel'in (2000) araştırma sonuçları ise "yaşam doyumunu devam ettirmede kullanılan bir kaynak" olarak kavramlaştırılan kişisel maneviyatın öznel iyi oluşu stres yaratan etkenlerden bağımsız olarak yordadığını göstermiştir. Vitale (2001) benzer bir şekilde, dindarlığın üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu saptamıştır. Chow (2005) Kanadalı üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi ve not ortalaması yüksek olanlar ile geçmiş akademik yaşantıları, özsaygısı, başkaları ile ilişkileri ve

yaşam koşullarından daha fazla doyum sağlayanların daha yüksek bir yaşam doyumunu gösterdiklerini belirlemiştir. McKnight (2005), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada maneviyatla ilgili çelişkileri yoğun olanların daha düşük yaşam doyumuna sahip olduklarını bulmuştur. Paolini, Yanez ve Kelly (2006) ise maddi olanaklarla ilgili endişenin üniversite öğrencilerinde kaygı ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkide varyansın anlamlı bir bölümünü açıkladığını saptamışlardır.

Görüldüğü gibi yurt dışında ergenler ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda ebeveyn desteği, ana-baba tutumu ve belirli ana-baba davranışları, kişisel maneviyat / dindarlık, sosyo-ekonomik düzey ve not ortalaması ile geçmiş akademik yaşantılardan alınan doyum gibi değişkenlerin yaşam doyumunu ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Ülkemizde ise yaşam doyumunu, ergenler (Köker, 1991; Nalbant, 1993), iş doyumunu ile ilişkili olarak çalışanlar (Dikmen, 1995; Selçukoğlu, 2001; Vara, 1999) ve yaşlılar (Karataş, 1988; Kılıç, 1995) üzerinde araştırılmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde ise yıllardır uyum (Arı, 1989; Bilgen, 1989; Kalı-Soyer, 1992; Sivrikaya, 1992), kendini gerçekleştirme (Ören, 1995), benlik saygısı (Maşrabacı, 1994; Taysi, 2000), iyimserlik (Aydın ve Tezer, 1991) ve atılganlık (Arı, 1989; Işıklı, 1998) gibi olumlu kişilik özellikleri ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış olmasına rağmen iyi oluşla ilgili kavramlardan yaşam doyumunu yeterince incelenmemiştir. Ancak son zamanlarda ülkemizde de öğrencilerin iyi oluşu konusuna ilginin artmaya başladığı görülmektedir. Örneğin, Doğan (2006), üniversite öğrencilerinin iyilik hali ile ilişkili faktörleri incelediği çalışmasında, ailelerinden ve arkadaşlarından yeterince destek gören, fiziksel egzersiz yapan ve kendi geleceğine ilişkin olumlu düşüncelere sahip üniversite öğrencilerinin iyilik halinin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Tuzgöl Dost (2006) ise üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin, algılanan ekonomik durumları, algılanan ana-baba tutumları, fiziksel görünüşlerinden memnuniyetleri, dini inançları ve denetim odakları açısından anlamlı farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Bir diğer çalışmada Cenkseven ve Akbaş (2007), üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmayı, dışadönüklük, nevrozizm, öğrenilmiş güçlülük, ebeveynle ve flörtle ilişkiden algılanan hoşnutluk, boş zaman etkinliklerinden algılanan hoşnutluk ve cinsiyet değişkenlerinin anlamlı olarak yordadığını saptamışlardır.

Yapılan bu çalışmalara ek olarak üniversite öğrencileri üzerinde iyi oluşla ilgili kavramlardan yaşam doyumunu incelemek anlamlı olabilir. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları ile ilişkili değişkenlerin ortaya konması, bu grubun toplumun yüksek öğrenim gören, profesyonel işlerde çalışacak kişileri oluşturması açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarında rol oynayan sosyo-demografik değişkenler ve kişilik özellikleri merak konusu olmaktadır. Bu araştırmanın bu konuya ışık tutarak üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarını artıracak önlemler için katkı sağlayacağı umulmaktadır. Ayrıca bu çalışmayla, dünyada iyi oluşla ilgili araştırmalarda en çok incelenen kavram olan yaşam doyumunun üniversite öğrencileri üzerinde araştırılmasının ve böylece üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları ile ilişkili faktörlerin diğer iyi oluş ve özellikle yaşam doyumunu çalışma sonuçları ile karşılaştırılmasının literatürdeki boşluğu doldurması beklenmektedir.

Araştırma sonuçlarından üniversitelerin psikolojik danışma merkezleri ve psikolojik danışmanlar yararlanabilir. Christopher'a (1999) göre psikolojik iyi oluş, psikolojik danışma alanı için çok önemli bir konudur. Psikolojik iyi oluş, hem kuramsal hem de uygulamalı olarak kişilik ve gelişim kuramlarında önemli bir rol oynamakta, psikopatolojinin değerlendirilebileceği bir dayanak noktası oluşturmaktadır. Bu kavram psikopatolojinin nasıl belirleneceği konusunda ölçütler sağlamaktadır. Psikolojik iyi oluş, danışanın anlam ve amaç bütünlüğü bulmasına yardımcı olan psikolojik danışmanın çalışmalarına klinik bir rehber olmaktadır. Aynı zamanda bu olgu, müdahale ve psikolojik danışma için hedefler belirlemektedir. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin iyi oluşları ile ilişkili faktörlerin belirlenmesi, yapılacak psikolojik danışma çalışmaları için yol gösterici olabilir ve hedefler ile alınacak önlemlerin belirlenmesi konusunda yardımcı olabilir.

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okumakta olan 255'i kız, 148'i erkek toplam 403 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaşları 17 ile 44 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 20.95'dir (Ss:2.40). Araştırmaya katılan öğrencilerin 93'ü birinci, 175'i ikinci, 44'ü üçüncü ve 91'i dördüncü sınıf öğrencisi olup öğrenciler arasında 2 Azeri; 1 Kıbrıslı Türk; 1 Özbek; 1 Afgan; 2 Moğolistanlı ve 1 Türkmen bulunmaktadır. Öğrencilerin 178'i Eğitim, 77'si Fen, 55'i Mühendislik, 55'i İktisadi ve İdari Bilimler ve 38'i Edebiyat Fakültesi öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerini belirlemek amacıyla Diener, Emmons, Laresen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği; yalnızlık düzeylerini belirlemek amacıyla Russel, Peplav ve Ferguson (1978) tarafından geliştirilen UCLA Yalnızlık Ölçeği ve bağımsız değişkenlerle ilgili veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği: Yaşam Doyumu Ölçeği Diener, Emmons, Laresen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiş; Türkçe'ye uyarlaması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçek, yaşam doyumuna ilişkin beş maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 7'li derecelendirilmiş cevaplama sistemine (1: hiç uygun değil – 7: çok uygun) göre cevaplanmaktadır. Genel yaşam doyumunu ölçmeyi amaçlayan ölçek, ergenlerden yetişkinlere kadar tüm yaşlara uygundur. Ölçeğin Türkçe'ye çevirileri ve ölçeğin "yüzeysel geçerlik" tekniğiyle geçerlik çalışması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Madde analizi sonucunda, ölçeğin her bir maddesinden elde edilen puanlarla toplam puanlar arasındaki korelasyon yeterli bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .85 olarak saptanmıştır.

Yetim'in (1993) yaptığı çalışmada ise ölçeğin Cronbach-alfa iç tutarlılık katsayısı .86 ve test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenilirlik katsayısı .73

bulunmuştur. Larsen ve arkadaşları (1983) ölçeğin tüm maddelerinin genel faktör üzerinde yüksek faktör yüklerine sahip olduğunu belirlemişlerdir (Akt. Yetim, 1993). Yetim (1993) de bu bulguyu ölçeğin Türkçe formu için doğrulamıştır.

UCLA Yalnızlık Ölçeği: Bireylerin genel yalnızlık düzeylerini ölçmeyi amaçlayan ölçek Russel, Peplav ve Ferguson (1978) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Russel, Peplau ve Cutrona tarafından yeniden düzenlenerek maddelerin yarısı olumlu yarısı olumsuz ifadeleri içerir hale getirilmiştir (Akt. Demir, 1990). UCLA Yalnızlık Ölçeği 10'u düz ve 10'u ters yönde kodlanmış 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesinde sosyal ilişkilerle ilgili duygu ve düşünce belirten bir ifade sunulmakta ve bireylerden bu ifadedeki durumu ne sıklıkla yaşadıklarını likert tipi dördütlü bir derecelendirme ölçeği üzerinde işaretlemeleri istenmektedir (Demir, 1990). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmalarını Yaparel (1984) gerçekleştirmiştir. Yaparel (1984) ölçeğin geçerlik çalışmasında, Beck Depresyon Ölçeği ile benzer ölçekler geçerliliğinin .50 olduğunu saptamıştır. Demir (1989) ise yaptığı geçerlik çalışmasında, ölçeğin yalnızlıktan yakınan ve yakınmayan grupları anlamlı düzeyde ayırt ettiğini bulmuştur. Ayrıca yaptığı benzer ölçekler çalışmasında UCLA Yalnızlık Ölçeği ile Çok Yönlü Depresyon Envanteri'nin sosyal içe dönüklük alt ölçeği arasındaki korelasyon katsayısının .82; Beck Depresyon Envanteri ile arasındaki korelasyon katsayısının ise .77 olduğunu saptamıştır. Ölçeğin güvenilirliğini iç tutarlılık ve testin tekrarı yöntemi ile saptayan Demir (1989), iç tutarlılık katsayısının .96, test-tekrar test güvenilirlik katsayısının .94 olduğunu belirlemiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmamanın bağımsız değişkenlerine ilişkin veriler araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Kişisel Bilgi Formu ile cinsiyet, yaş, sınıf, milliyet, fakülte, algılanan akademik başarı, algılanan ekonomik durum, algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu, gelecekte beklenen ve dini inanç değişkenleri ile ilgili bilgiler saptanmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda yer alan ilgili sorulara göre akademik başarı, ekonomik durum, anne-baba tutumu ve dini inanç ile ilgili sorular öğrencilerin algısını yansıtmaktadır.

İşlem

Araştırmada kullanılan bilgi toplama araçları 2005-2006 öğretim yılı güz döneminde uygulanmıştır. Öncelikle uygulama yapılmak istenen bölüm ve anabilim dalı öğretim elemanları ile görüşülmüş ve uygulamanın yapılabileceği gün ve saatler belirlenmiştir. Öğrenciler, bilgi toplama araçlarını normal ders saatleri içinde ve araştırmacının gözetiminde yanıtlamışlardır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 11.5 programında gerçekleştirilmiştir. Veriler çok yönlü varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Varyansların homojenliğine Levene F testi ile bakılmış ve varyansların homojenliği koşulunun tüm gruplarda karşılandığı görülmüştür. Farkların kaynağını saptamak amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmada hata payı üst sınırı .05 olarak alınmıştır.

Bulgular

Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarının cinsiyet, algılanan akademik başarı, algılanan ekonomik durum, algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu, gelecekte beklenen, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek amacıyla çok yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet, akademik başarı, ekonomik durum, algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu, gelecekte beklenen, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre n sayıları, aritmetik ortalama ve standart sapmaları Tablo 1’de sunulmuştur. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesine ilişkin çok yönlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet, akademik başarı, ekonomik durum, anne-baba tutumu, gelecekte beklenen, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre n sayıları, aritmetik ortalama ve standart sapmaları

Bağımsız Değişkenler		n	X	Ss
Cinsiyet	Kız	255	23,90	5,88
	Erkek	148	23,57	5,67
Algılanan Akademik Başarı	Yüksek	103	25,46	5,46
	Orta	238	23,40	5,70
	Düşük	62	22,45	6,22
Algılanan Ekonomik Durum	Yüksek	69	27,28	5,15
	Orta	252	23,65	5,36
	Düşük	82	21,21	6,23
Algılanan Anne Tutumu	Otoriter	30	22,80	5,82
	Demokratik	194	24,72	5,55
	Aşırı Koruyucu	55	23,16	5,60
	İlgisiz ve Diğer	124	22,81	6,10
Algılanan Baba Tutumu	Otoriter	78	22,00	5,82
	Demokratik	212	24,72	5,66
	Aşırı Koruyucu	68	23,00	5,59
	İlgisiz ve Diğer	45	23,58	6,02
Gelecekte Beklenen	Tüm Beklentilerimin Gerçekleşeceğine İnanıyorum	84	26,82	5,01
	Bazı Beklentilerimin Gerçekleşeceğine İnanıyorum	263	23,40	5,62
	Hiçbir Beklentimin Gerçekleşeceğine İnanmıyorum	56	26,92	5,93
Dini İnanç	Dini İnançlarım Güçlüdür ve Yaşamımdaki Yeri Önemlidir	187	24,69	5,49
	Dini İnançlarım Vardır ama Güçlü Değildir	179	23,21	5,88
	Dini İnançlarım Yoktur	37	21,92	6,33
Yalnızlık Düzeyi	Düşük	156	26,30	4,95
	Yüksek	107	20,40	5,92

Tablo 2. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesine ilişkin çok yönlü varyans analizi sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Cinsiyet	124,37	1	124,37	5,42	,020
Algılanan Akademik Başarı	192,78	2	96,39	4,20	,016
Algılanan Ekonomik Durum	718,69	2	359,35	15,65	,000
Algılanan Anne Tutumu	131,10	3	43,70	1,90	,129
Algılanan Baba Tutumu	157,20	3	52,40	2,2	,079
Gelecekte Beklenti	528,39	2	264,19	11,50	,000
Dini İnanç	282,18	2	141,90	6,14	,002
Yalnızlık Düzeyi	1310,76	2	655,38	28,54	,000
Hata	8842,22	385	22,97		
Toplam	241374,00	403			
Düzeltilmiş Toplam	13545,90	402			

Tablo 2’de görüldüğü gibi, çok yönlü varyans analizi sonucunda cinsiyet, algılanan akademik başarı, algılanan ekonomik durum, gelecekte beklenti, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puanları arasında anlamlı düzeyde fark vardır. Gruplar arasındaki bu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla, F değerinin anlamlı olduğu her bir bağımsız değişken için Scheffe testi uygulanmıştır.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre yaşam doyumu puanları arasındaki anlamlı düzeydeki farkın ($F_{(2, 376)} = 5,42, p < .05$) kaynağını saptamak amacıyla grupların puan ortalamalarına bakılmıştır. Kızların yaşam doyumu puan ortalaması 23,90, erkeklerin yaşam doyumu puan ortalaması 23,57’dir. Buna göre kızların yaşam doyumu puan ortalaması erkeklerinkinden anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin algılanan akademik başarılarına göre yaşam doyumu puanları farklılaşmaktadır ($F_{(2, 376)} = 4,20, p < .05$). Farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre algılanan akademik başarısı yüksek olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalaması, algılanan akademik başarısı orta ve düşük olanların yaşam doyumu puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksektir ($p < .01$).

Yine tablo 2’de görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin algılanan ekonomik durumlarına göre yaşam doyumu puanları birbirinden farklıdır ($F_{(2, 376)} = 15,65, p < .01$). Scheffe testi sonuçlarına bakıldığında, algılanan ekonomik durumu yüksek olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puanları ortalamasının, algılanan ekonomik durumu orta ($p < .01$) ve düşük ($p < .01$) olanların ortalamasından; algılanan ekonomik durumu orta olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan

ortalamasının ise algılanan ekonomik durumu düşük ($p < .01$) olanların yaşam doyumu puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çok yönlü varyans analizi sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puanları gelecekte beklenen beklenti değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F_{(2, 376)} = 11,50, p < .01$). Scheffe testi sonuçlarına göre gelecekte tüm beklentilerinin gerçekleşeceğine inanan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalaması, gelecekte bazı beklentilerinin gerçekleşeceğine inanan ($p < .01$) ve hiçbir beklentisinin gerçekleşeceğine inanmayanların yaşam doyumu puan ortalamasından ($p < .01$) anlamlı olarak daha yüksektir. Ayrıca gelecekte bazı beklentilerinin gerçekleşeceğine inanan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalaması, gelecekte hiçbir beklentisinin gerçekleşeceğine inanmayanların yaşam doyumu puan ortalamasından ($p < .01$) anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları dini inanç değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F_{(2, 376)} = 6,14, p < .01$). Scheffe testi sonuçlarına göre dini inançları güçlü olan ve yaşamındaki yeri önemli olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalaması, dini inançları olan ama güçlü olmayan ($p < .01$) ve dini inançları olmayan ($p < .01$) öğrencilerin yaşam doyumu puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksektir.

Çok yönlü varyans analizi sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puanları, yalnızlık düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak birbirinden farklıdır ($F_{(2, 376)} = 28,54, p < .01$). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyine göre yaşam doyumu puanları arasındaki anlamlı farklılığın kaynağını saptamak amacıyla grupların puan ortalamalarına bakılmıştır. Yalnızlık düzeyi düşük olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalaması 26,30; yalnızlık düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalaması 20,40’dır. Buna göre yalnızlık düzeyi düşük olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalaması, yalnızlık düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksektir.

Tartışma

Bu araştırmanın sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri cinsiyet, algılanan akademik başarı, algılanan ekonomik durum, gelecekte beklenen beklenti, dini inanç ve yalnızlık değişkenlerine göre farklılaşmaktadır. Cinsiyete göre bakıldığında kızların yaşam doyumu düzeyi erkeklerinkinden anlamlı olarak daha yüksektir. Bu bulgu, ülkemizde Köker’in (1991) ergenler üzerinde yaptığı araştırma bulgusu ve Cenkseven ve Akbaş’ın (2007) üniversite öğrencilerine ilişkin bulgusu ile paralellik göstermektedir. Farklı yaş grupları üzerinde yapılmış araştırmaların çoğunun ise yaşam doyumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkisi olmadığına işaret ettiği görülmektedir (Fugl-Meyer, Melin ve Fugl-Meyer, 2002; Hampton ve Marshall, 2000; Hintikka, 2001; Katja, Paivi, Marja-Terttu ve Pekka, 2002). Diener’a (1984) göre cinsiyet ve yaş gibi biyo-sosyal değişkenler öznel iyi oluşu etkileyen faktörler arasındadır ancak Diener ve Diener (1996) sosyo-ekonomik durumun, yaş ve cinsiyete göre öznel iyi oluşla nispeten daha güçlü ilişkiler gösterdiğini ve iyi oluşun belki de en güçlü sosyo-yapısal

yordayıcısının gelir ve sosyal statü olduğunu belirtmektedirler (Akt. Staudinger, Fleeson ve Baltés 1999). Nitekim bu çalışmada da algılanan ekonomik durumun üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ile ilişkili bir faktör olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, Chow (2005), Moller (1996), Paolini, Yanez ve Kelly (2006) ve Tuzgöl Dost'un (2006) araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Ekonomik durum, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinden, kendilerini geliştirebilecek etkinliklere katılabilmeye kadar pek çok hedef için bir gereklilik durumundadır. Bu nedenle ekonomik durumun bireylerin ve üniversite öğrencilerinin mutluluğu ile ilişkili olması şaşırtıcı gelmemektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri ile ilişkili bir diğer faktör de algılanan akademik başarıdır. Bu bulgu Chow'un (2005) araştırma sonucu ile benzerlik taşımaktadır. Üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatlarının belki de en yoğun ve profesyonel eğitimini aldıkları süreçte akademik başarılarının düşük olması, mezun olamama korkusu yaşamalarına ve zor bir süreçten geçerek elde ettikleri öğrenim olanağını kaybetme endişesi duymalarına neden olabilmektedir. Akademik başarısızlığın kökeninde kimi zaman, bulunduğu alandan memnun olmama, mesleki kararsızlık ve motivasyon düşüklüğü gibi etkenler yatmaktadır. Dolayısıyla akademik başarı düşüklüğü, çok boyutlu ve birden fazla nedene dayanan bir sorun olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bireyin hayatının çoğunu kapsayan mesleğe ve kişinin toplumdaki statüsünü belirleyecek profesyonel kimliğe götürecek olan üniversite yıllarında, öğrencilerin akademik olarak başarılı olmaları onların mutluluğundaki en önemli etkenlerden biri olmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun geleceğe ilişkin beklentileri ile de ilişkili olduğu görülmektedir. Gelecekte tüm beklentilerinin gerçekleşeceğine inanan diğer bir deyişle geleceğe daha iyimser bakan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, gelecekte bazı beklentilerinin gerçekleşeceğine inananlardan; gelecekte bazı beklentilerinin gerçekleşeceğine inanan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları ise hiçbir beklentisinin gerçekleşeceğine inananlardan daha yüksektir. Dolayısıyla geleceğe iyimser bakış düzeyi arttıkça üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu da yükselmektedir. Bu bulgu Doğan'ın (2006) araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir. İyimserlik, öznel iyi oluşla bağlantılı görülen kişilik özelliklerinden biridir. Scheier ve Carver (1985), durumsal bir iyimserlik kuramı geliştirmişlerdir (Akt. Cha, 2003). Bu kuramda bir kişinin gelecek hakkındaki tipik düşünceleri, bu kişinin yaşamını ve bu suretle kişinin öznel iyi oluşunu etkilemektedir. Bu kurama göre iyimserlik bir kişinin hayatında olumlu sonuçlar bekleme yönünde genelleştirmiş olduğu bir eğilimdir. Eğer kişi olumlu sonuçlar beklerse belirlemiş olduğu amaçlar için çalışmaktadır. Oysa kişi başarısızlık beklerse amaçlarına ulaşmak için çaba sarf etmemektedir (Cha, 2003). Çeşitli araştırma sonuçları iyimserliğin öznel iyi oluşla olumlu bir ilişki içinde olduğuna işaret etmektedir. Aydın ve Tezer (1991) iyimserlik arttıkça bireylerin genel sağlık durumlarının da iyileştiğini ve iyimser öğrencilerin akademik alanda da daha başarılı olduklarını bulmuşlardır.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre dini inanç da üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ile ilişkilidir. Dini inançları güçlü olan ve yaşamındaki yeri önemli olan

üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları, dini inançları olan ama güçlü olmayan ve dini inançları olmayan öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksektir. Bu bulgu, literatürdeki birçok araştırma bulgusunu desteklemektedir (Fabricatore, Handal ve Fenzel, 2000; McKnight, 2005; Tuzgöl Dost, 2006; Vitale, 2001). Maneviyat, dini inanç ve dini etkinliklere katılma ile bireylerin iyi oluşu pek çok iyi oluş araştırmasında incelenmekte (örn. Daaleman, 1999; Hintikka, 2001; Hong ve Giannakopoulos, 1994) ve sonuçlar bu değişkenlerle insanın mutluluğunun ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın sonucu da dünyada ve Türkiye’de yapılan bu araştırmaların bulgularını desteklemektedir. Dini inanç bireylerin yaşamı anlamlandırılmalarına yardımcı olan bir unsur olabilir. Bireyler yaşamın güçlükleri ile baş etmede dini inançlarına başvurabilirler. Yalnızlık ve ölüm gibi baş edilmesi güç olan gerçeklerle yüzleşmede dini inançlar kişilerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlayan bir kaynak olabilir. Üniversite öğrencilerinde de dini inanç benzer şekilde işlev görüyor olabilir.

Son olarak üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin yalnızlık düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Yalnızlık düzeyi düşük olan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları, yalnızlık düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinininkinden anlamlı olarak daha yüksektir. Literatürde yalnızlık düzeyi ile üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarının ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır; ancak mutluluğu etkileyen etmenler, kişilik faktörleri, sosyo-demografik faktörler ve çevresel-durumsal faktörler (Mroczek ve Kolarz, 1998) olarak üç boyutta ele alınmaktadır. Öznel iyi oluşla ilişkisi açısından kuramsal ve deneysel olarak en çok üzerinde durulan özellikler ise dışa dönüklük ve nevrotizmdir. Vitters’a (2001) göre kişilik özellikleri arasında dışa dönüklük en fazla kuramsal ve ampirik dikkati çeken özelliktir. Literatürdeki birçok çalışma dışa dönüklük ile iyi oluş arasında önemli ilişkilerin olduğunu göstermiştir. İyi oluşla dışa dönüklüğün güçlü bir ilişkisi olduğu düşünüldüğünde yalnızlığın yaşam doyumunu düşüren bir etken olması şaşırtıcı gelmemektedir. Özellikle üniversite öğrenciliği döneminde pek çok öğrencinin ailesinden ve çevresinden ayrılarak yeni bir ortama uyum sağlamaya çalışması yalnız kalmaları olasılığını artırmaktadır. Olumlu arkadaşlık ilişkileri kurarak yalnızlıklarını aşmaya çalışan öğrenciler kimi zaman bu ilişkileri kurmakta başarılı olamamakta ve bu nedenle yaşam doyumu düzeyleri de düşmektedir. Yaşamın pek çok döneminde olumsuz bir özellik olarak karşımıza çıkan yalnızlık, ailesinden ayrılan, yeni bir çevreye gelen, ekonomik özgürlüğü olmayan üniversite öğrencileri için daha olumsuz ve başa çıkılması daha güç bir durum olabilmektedir.

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Öğrencilerin akademik başarılarını düşüren etkenler daha ayrıntılı olarak araştırılabilir ve başarı düzeylerini yükseltebilmeleri için üniversitelerde özellikle psikolojik danışma merkezleri çalışmalar yapabilir.

2. Üniversiteler öğrencilerin ekonomik sıkıntılarını gidermek amacıyla burs hizmetlerine daha fazla kaynak ayırabilir; üniversite öğrencilerine burs sağlanması amacıyla kurumların ve bireylerin duyarlılığını artıracak çalışmalar yapılabilir.

3. Üniversite öğrencilerinin gelecekte beklediklerini olumsuz yönde etkileyen faktörler derinlemesine araştırılarak geleceğe daha iyimser bakmalarını sağlayacak önlemler alınabilir.

4. Üniversite öğrencilerinde dini inancın hangi boyutlarıyla ve ne şekilde iyi oluşla ilişkili olduğu daha derinlemesine araştırılabilir.

5. Yalnızlık düzeyi yüksek üniversite öğrencilerinin yalnızlığına neden olan faktörler incelenerek öğrencilere yönelik olarak iletişim becerileri ve sosyal beceri içerikli psiko-eğitim çalışmaları düzenlenebilir.

Kaynakça

- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özellik niteliklerinin, ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, G. ve Tezer, E. (1991). İyimserlik, sağlık sorunları ve akademik başarı ilişkisi. *Psikoloji Dergisi*, 7 (2), 2-9.
- Bilgen, S. (1989). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve bazı değişkenlerin uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cenkseven, F. ve Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılığının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 43-65.
- Cha, K. (2003). Subjective well-being among college student. *Social Indicators Research*, 62 (63), 455-477.
- Chow, H. P. H. (2005). Life satisfaction among university students in a Canadian prairie city: A multivariate analysis. *Social Indicators Research*, 70, 139-150.
- Christopher, J. C. (1999). Situating psychological well-being: Exploring the cultural roots of its theory and research. *Journal of Counseling and Development*, 77 (2), 141-153.
- Daaleman, T. P. (1999). Belief and subjective well-being in outpatient. *Journal of Religion and Health*, 38, (3), 219-228.
- Demir, A. (1990). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95 (3), 542-575.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55 (1), 34-43.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985) The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Diener, E. ve Lucas, R. E. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276-303.
- Dikmen, A. A. (1995). *Kamu çalışanlarında iş doyum ve yaşam doyum*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 120-129.
- Fabricatore, A. N., Handal, P. J. ve Fenzel, L. M. (2000). Personal spirituality as a moderator of the relationship between stressors and subjective well-being. *Journal of Psychology and Theology*, 28 (3), 221-229.
- Fugl-Meyer, A. R., Melin, R., Fugl-Meyer, K. S. (2002). Life satisfaction in 18 to 64 year old Swedes: In relation to gender, age, partner and immigrant status. *Journal of Rehabilitation Medical*, 34, 239-246.
- Hampton, N. Z. ve Marshall, A. (2000). Culture, gender, self-efficacy and life satisfaction: A comparison between Americans and Chinese people with spinal cord injuries. *Journal of Rehabilitation*, 66 (3): 21-29.
- Hintikka, J. (2001). Religious attendance and life satisfaction in the Finnish general population. *Journal of Psychology and Theology*, 29 (2), 158.
- Hong, S. M. ve Giannakopoulos, E. (1994). The relationship of satisfaction with life to personality characteristics. *Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*. 128 (5), 547-559.
- Işıklı, S. (1998). *A prospective study of life stress, social support and assertiveness among Turkish university students*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kalı Soyer, M. (1992). *Üniversite öğrencilerinin sosyal içedönüklük ve dışadönüklük kişilik özelliğinin uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Karataş S. Ç. (1998). *Yaşlılarda yaşam doyumunu etkileyen etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Katja, R., Paivi, A. K., Marja-Terttu, T., Pekka, L. (2002). Relationships among adolescent' subjective well-being, health behavior and school satisfaction. *Journal of School Health*, 72 (6), 243-250.
- Kılıç, N. (1995). *Türkiye'de yüksek ve düşük kalitedeki kurumlarda yaşayan yaşlıların yaşam doyumları ve kurumda yaşamaya ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Maşrabacı, T. S. (1994). *Hacettepe üniversitesi birinci sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- McKnight, D. (2005). *An investigation into the relationship between spirituality and life satisfaction*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, California State University, California.
- Moller, V. (1996). Life satisfaction and expectations for the future in sample of university students: A research note. *South African Journal of Sociology*, 27 (1), 109-125.
- Mroczek, D. K. ve Kolarz, C. M. (1998). The effect of age on positive and negative affect: A developmental perspective on happiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 (5), 1333-1349.
- Nalbant, N. (1993). *15-22 yaşları arasında bulunan ıslahevlerindeki, gözetim altındaki ve suç işlememiş gençlerin benlik saygısı ve yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ören, Ş. (1995). *Sosyo-ekonomik düzey ile kendini gerçekleştirme bazı boyutları arasındaki ilişkiler (zamanı iyi kullanma, desteği içten alma, kendini kabul edebilme ve başkaları ile yakınlık kurabilme)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Paolini, L., Yanez, A. P. ve Kelly, W. E. (2006). An examination of worry and life satisfaction among college students. *Individual Differences Research*, 4 (5), 331-339.
- Selçukoğlu Z. (2001). *Araştırma görevlilerinde tükenmişlik düzeyi ile yalnızlık düzeyi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Shek, D. T. L. (1999). Parenting characteristics and adolescent psychological well-being: A longitudinal study in a Chinese context. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 125 (1), 27-55.
- Sivrikaya, K. (1992). *Fatih eğitim fakültesi beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin uyum düzeylerinin belirlenmesi ve uyum düzeyleri arasındaki farklılıkların araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Staudinger, U. M., Fleeson, W. ve Baltes, P. B. (1999). Predictors of subjective physical health and global well-being: Similarities and differences between the United States and Germany. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (2), 305-319.
- Taysi, E. (2000). *Benlik saygısı, arkadaşlardan ve aileden sağlanan sosyal destek: Üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl Dost, M. (2006). Subjective well-being among university students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 188-197.
- Vara, Ş. (1999). *Yoğun bakım hemşirelerinde iş doyumu ve genel yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Vitale, M. G. (2001). *The relationship between religiosity and life satisfaction in university students as measured by social support*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, School of Professional Psychology, Chicago.
- Vitters, J. (2001). Personality traits and subjective well-being emotional stability, not extraversion, is probably the important predictor. *Personality and Individual Differences*, 31 (6), 903-914.
- Yaparel, R. (1984). *Sosyal ilişkilerdeki başarı ve başarısızlık nedenlerinin algılanması ile yalnızlık arasındaki bağlantı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yetim, Ü. (1993). Life satisfaction: A study based on the organization of personal projects. *Social Indicators Research*, 29 (3), 277-289.
- Young, M. H. ve Miller, B. C. (1995). The effect of parental supportive behaviors on life satisfaction of adolescent Offspring. *Journal of Marriage and Family*, 57 (3).